

Szeged az árvíz félszázados évfordulóján

Ünnepi istentiszteletek az összes templomokban — Diszközgyűlés a városházán — A Dugonics-Társaság emlékünnepélye — Diszelőadás a színházban

(A Délmagyarország munkatársától.) Kedden hajnalban megkondultak a város templomainak harangjai. Ötven évvel ezelőtt hajnali három órakor romokban feküdt a város... Szeged emlékezett a félszázad előtti vészre.

A város hétköznapi arca már a kora reggeli órákban megváltozott. A félszázados fordulón

volt az első igazi tavaszi nap. A korzón és az uccákon a sétálók százai. Sokan meglátogatták a jégpáncél közé szorított Tiszát. A folyó felett és a hóval szegélyezett partok mellett még téli hangulat uralkodott, de a levegő párájában már ott volt a tavasz.

Az ünnepségek

délelőtt tíz órakor a különböző felekezetek templomaiban megtartott istentiszteletekkel kezdődött. A hivatalos Szeged

a fogadalmi templomban

a püspöki misén vett részt. A templom hajója már délelőtt 10 óra előtt megtelt. A hősökharangja pontban 10 órakor kondult meg és a misét pontifikáló püspök a segédkező papság kíséretében harangzugás közben vonult be a templom hajójába. A Szent Gellért palástban miséző püspököknek Várhelyi József pápai preláus és Bozdán József makói püspöki helynök segédkezett. A belvárosi énekkar Csomák Elemér karnagy vezénylete mellett Demény:

a törvényhatósági bizottság ünnepi közgyűlését

tartotta.

Szeged törvényhatósága délben, rendkívüli diszközgyűlés keretében áldozott az árvíz félszázados emlékének. A közgyűlés díszes kezek között folyt le. A városháza vörös márvány lépcsőit piros futószőnyeggel borították be, a városháza tornyán a városi színeket lengette a megenyhült szél, a kapuban diszruhás rendőrök álltak őrséget és a közgyűlési teremben feketeruhás ünneplő közönség szorongott.

A meghívott előkelőségek

számára a padosok előtt külön karosszéksort helyeztek el. A jobboldalon, a középén kapott helyet Klebelsberg Kunó kultuszminister, mellette vitéz Kubinyi Pál altábornagy, a szegedi vegyesdandár parancsnoka, dr. Dézsi Lajos professor, az egyetem rektora, dr. Sváb Gyula államtitkár és dr. Shvoy Kálmán tábornok foglalt helyet. A baloldalon Glattfelder Gyula megyéspüspök, dr. Hamza Géza, a tábla elnöke, Peidl Gyula, Szeged országgyűlési képviselője, dr. Magyary Zoltán miniszteri tanácsos, Breissach Béla kanonok és Pleplár Ferenc tábornok.

A diszközgyűlésen megjelentek még a szegedi állami hivatalok vezetői, az egyetem egész tanácsa a hivatalos jelvényekkel ékesen, a papság és a helyőrség képviselői és igen sokan a város előkelőségei közül. A törvényhatósági bizottság tagjai is csaknem teljes számban résztvettek a diszközgyűlésen, amelyet háromnegyed tizenkét órakor nyitott meg

dr. Somogyi Szilveszter polgármester

emelkedett szólásra:

— A magyar föld szelleme azt sugálja, hogy Szeged város összetétele és története kicsinyben hasonlít magyar Hazánk összetételéhez és történetéhez. Nagy területen terjedelmes földmívelés, kicsiny összesűrített területen pedig magas kultúra szerény, de tisztas ipar és becsületes kereskedelem. A város trianoni katasztrófája ötven évvel ezelőtt történt. Azóta Isten segítségével és polgári iparkodásával a mi városunk hullámsírból felemeltetett, de a Haza összeomlott. És ez a főoka annak, hogy mi ma nem tartunk országvilágra szóló fényes, ragyogó ünnepet, hanem csak ilyen szűk körű családiti. Aki az elvesztett jó édes Anyát gyászolja, annak nem illik tobzódó névnapot tartani.

A polgármester ezután röviden ismerteti a ka-

Szent Erzsébet miséjét adta elő. A templom első sorában a kultuszminister mellett a főispán és a polgármester ültek. Mellettük foglaltak helyet a tanács tagjai, az egyetem, Kubinyi tábornok vezetése mellett a tisztikar, majd az összes szegedi hivatalok képviselői.

Rókuson Breissach Béla kanonok, Felsőváros Papp Béla plébános, Alsóváros P. Schneider celebrálta az ünnepi misét.

A református templomban Bakó László, az evangélikus templomban Kutas Kálmán, a zsinagógában Fränkel Jenő prédikált. Fél-tizenkettőre járt már az idő, amikor a háladáson résztvevők elindultak a városháza felé, ahol

dr. Aigner Károly főispán, aki mellett az előző emelvényen jobbfelől a polgármester, balfelől pedig dr. Gaál Endre nyugalmazott tanácsnok foglalt helyet.

A főispán

ünneplés csendben mondotta el megnyitó beszédét, amelynek ünnepélyességét még fokozta, hogy belekondult a városháza harangja is, ugyanaz a harang, amely ötven évvel ezelőtt a város pusztulását hirdette.

A főispán magasszárnyalású beszédében többek között a következőket mondotta:

— Nemzetünk hőskorában a honfoglalás idején adott életet Szegednek a legnagyobb magyar folyó, a Tisza. A Tisza vállain fejlődött városunk a legnagyobb magyar vidéki várossá csendes, szorgos polgári munkával, a világtól észrevétlenül, míg reá nem döbbent boldog életének rémületes sorsdöntő megpróbáltatására ma ötven éve... Az összevesztett anya meg akarta fojtani gyermekét. Így lett 1879 március 12-én a kataklizma napján a mi életében ismeretlen városunk, haldoklásában világhíressé. Nem ünnepelni gyűltünk egybe ezt a borzalmas évfordulót, hanem azért, hogy hálát adjunk irgalmas Istenünknek jóságáért, hogy az élet utolsó szikráját nem hagyta ebben a városban kilobbanni s hogy kegyelettel emlékezzünk meg elődeinkről, akiknek hite, buzgalma és kötelességtudása újból megalapozta az ősi fészket.

A főispán ezután megemlékezett a város rekonstruktorairól, majd indítványára elhatározta a közgyűlés, hogy üdvözlő táviratot intéz a kormányzóhoz és a miniszterelnökhöz.

A főispán beszéde után

tasztrófa előzményeit, majd így folytatta:

— Nem tapasztaltunk, nem tanultunk, el kellett veszni. Mert a Tisza árja előtt már csak a vasuti töltés védte a várost. A város minden épkezláb lakójának ott kellett volna lenni a gátakon. Nagyon sokan hiányoztak. Sokan kényelemből, vagy könnyelműségből, mások idegeikre menő félelemből, vagy a végzettséggel szemben való elkábultságból, de mindannyian kötelességmulasztásból.

— A városunkat ért katasztrófa Szeged népének

telkéből a legnemesebb érceket bányászták ki. Szó volt arról, hogy a várost a Tiszától távolabb dombos helyen kell ujjaépíteni. A közvélemény, mint a vihart, elsöpörte ezt a gondolatot. Szeretettel ragaszkodva őseinek lakóhelyéhez, megbocsátva a gyűlölt és mégis szeretett Tisza kegyetlenségét is, ismét a régi helyén építették fel a várost. Királyi szóra szebben, mint volt. Áldott legyen a nagy rekonstruktor gróf Tisza Lajos emléke.

— A felemelkedésben segítette a várost a m. kir. Kormány, az ország egész társadalmi szívevel-lelkel. Segített minket a külföld, a németek, a franciák, az angolok, az olaszok, a belgák és minden nemzete a földnek, Amerika is. Itt ezen a helyen mondok újból hálás köszönetet nekik, akkori önzetlen segítségükért.

— Bár csak meg tudná hálálni ez a város akkori jóságukat, a kulturának s az összemérés ügyének előbbrevitele által akkori jótéteményük örökbecsű emléke bár csak eszükbe jutná, hogy a magyar nemzettel, ezzel a némes néppel, amely egy ezredéven át szilárd, végső bástyája volt a művelt Nyugatnak, a barbár Kelet támadásai ellen, milyen igazságtalanul bántak el a világháborúban. En ugy érzem, hogy Szegednek a hullámsírból új életre kelése előrejelzi a magyar jövőjét.

A nagy tetszéssel és tapsal fogadott beszéd után

dr. Gaál Endre

tartott változatos emlékbeszédet Szeged vésznapjairól, amelyeknek aktív szemlélője volt. Gaál tanácsnok tartalmas beszédében többek között a következőket mondotta:

— Ne méltóztassanak az árvíz részletes történetét, se színes leírását várni, csak néhány egyszerű szóval óhajtom ecsetelni Szeged küzdelmeit és legborzasztóbb éjszakáját, a világot rendítő katasztrófa lefolyását.

Gaál Endre ezután ismertette azt az évről-évre megújuló küzdelmet, amelyet a város folytatott az árvízveszedelem ellen. Elmondotta, hogy a védekezés a város anyagi erejét teljesen kimerítette úgy, hogy a végén már a gazdag polgárok segítségét kellett igénybevennie. Azután az árvíz történetét ismerteti és azokat a zavarokat, amelyek megrehezítették a védekezés munkáját, majd személyes élményeiről mondott el érdekes emlékeket:

— A betörés előtti délután jártam utoljára a rókusi töltésen, a keskeny gát alig emelkedett egy lábnyira ki a földből, de ez megszokott látvány volt Szegeden. Előtte tenger, a tulsó partot látni nem lehetett. 36.000 hold került a töltés mentén két-három öl mély víz alá; később gőzhajók jártak rajta. A vezetők mégis bíztak. De Mikszáth Kálmán a következőt írja: »Igen a töltések állottak még, de milyen állapotban. Ha elfogtak egy szakadást bámulatos legendai hősiséggel és erővel, tíz új lyuk-átszivárgás támadt helyébe«.

— Olyan volt már akkor az ostromló tenger, ez éjjel a sötétben még iszonyubb kinézésű szörnyeteg, mint a mesebeli sárkány, akinek, ha egy fejt vágják le, hét új nő ki a helyén. Nem lehetett már akkor vele bírni. Itt csak az Isten segíthet, ő is csak, ha nagyon akarja. Esti 9 órakor elterjedt a hír, hogy betört a víz, de nem bizonyult igaznak, annyi haszna mégis volt, hogy Rókus és Felsőváros szélén lakók, menekülésre gondoltak. Már ekkor elkezdett az ítéletidő, erős szél kerekedett, háborgó tenger hullámai ostromolták a keskeny gátakat, a védekezés fáklyák világánál folyt, amíg ezeket ki nem oltotta a vihar, végül az ember maradt alul az elemek harcában. Fél 2-kor betölthetetlen rést vágott a víz. A város elveszett.

— A Szentháromság-uccában laktunk — ahol most Vidákovits tanár építi a házát —, csakhogy akkor az két telek volt. Egyik szomszédos fakeskedő lápot állított az udvarunkba, azon menekültünk. Két óra felé arra ébredtem, hogy verik a folyosóra nyíló ablakot.

— Keljenek fel, betört a víz.

— A sok hamis hír után, nem igen akartam hinni, csak amikor az anyám fölkel, akkor öltöztem föl és elindultam a városháza felé. A gázlámpákat már eloltotta a víz, mindig több menekülő jött szembe velem. A Széchenyi-téren láttam meg a víz csillogását. Hazajutnom már nehezebb volt. Otthon aztán kezdtünk pakolni a lápra. A kisebbik ház udvari épülete már összeomlott, annak a tetején keresztül toltuk át a lápot a vasuti töltéshez.

— Felejthetetlen fenséges és tragikus volt a lát-

HOLNAP
csütörtökön

premier a Belvárosiban:

A Noszty fiu esete Tóth Marival